

Het natuurreservaat « De Kuifeend » te Oorderen-Antwerpen in 1978

door H. VOET en L. BENOY, *Conservators*

Meer nog dan in 1977, was het jaar 1978 voor het reservaat te Oorderen bijzonder gunstig. Vooral door de gevoelige verhoging van het waterpeil in de centrale waterplas verbeterde de broed- en trekvogelstand in menig opzicht. In dit verband waren ook de resultaten van de systematisch uitgevoerde beheerswerken reeds duidelijk voelbaar.

Tijdens het voorbije jaar werd het reservaat door enkele prominente vogelkenners bezocht. Graaf L. Lipens, Erevoorzitter van onze vereniging, wenste zich op 10 juni op de hoogte te stellen van de uitzonderlijke ornithologische waarde van het terrein, in aanwezigheid van de heer Ben Van Damme, door wiens toedoen het gebied sedert 1972 onder bescherming van de B. N. V. R. kon gesteld worden. Op 23 juni kregen we het bezoek van Guido Burggraefe, Conservator van het Zwin, in gezelschap van de Roemeense prooivogelspecialist de heer Ladislau Kaliber.

Voor de leden en belangstellenden werden meerdere geleide wandelingen georganiseerd. Spijts de soms erbarmelijke weersomstandigheden, stelden we een stijgend aantal bezoekers vast. Regelmatig mochten we ook deelnemers uit het Waalse landsgedeelte begroeten.

Beheer

Ontegensprekelijk was 1978 een mijlpaal in het bestendig beheer van het reservaat. Nadat in de voorgaande jaren reeds allerhande beheerswerken waren uitgevoerd, konden deze activiteiten vanaf het najaar 1977 verder worden opgevoerd. Er werd van dan af vooral getracht het verlandingsproces af te remmen, dat voornamelijk na de droogteperiodes van 1973-1974 en 1976, in sterke mate was toegenomen. Pioniersplanten zoals moeraszuring (*Rumex palustris*) wolfspoot (*Lycopus europaeus*) en harig wilgenroosje (*Epilobium hirsutum*), waarmee enkele tientallen hectaren van het terrein bedekt waren, werden tijdens de winterperiode 1977-1978 voor het grootste deel

Grutto (*Limosa limosa*) (Foto J. De Ridder)

verwijderd, door ze met de handen uit te trekken. Hierbij werd telkens een grondlaag van ruim 8 centimeter mee verwijderd. Ook werden, tijdens een vorstperiode in februari, door middel van een zelf ontworpen « ijzeren schaaf » van circa 1 meter breedte, de verlandingsplanten over een oppervlakte van meerdere hectaren van de ijslaag weggeschrapt en nadien verbrand.

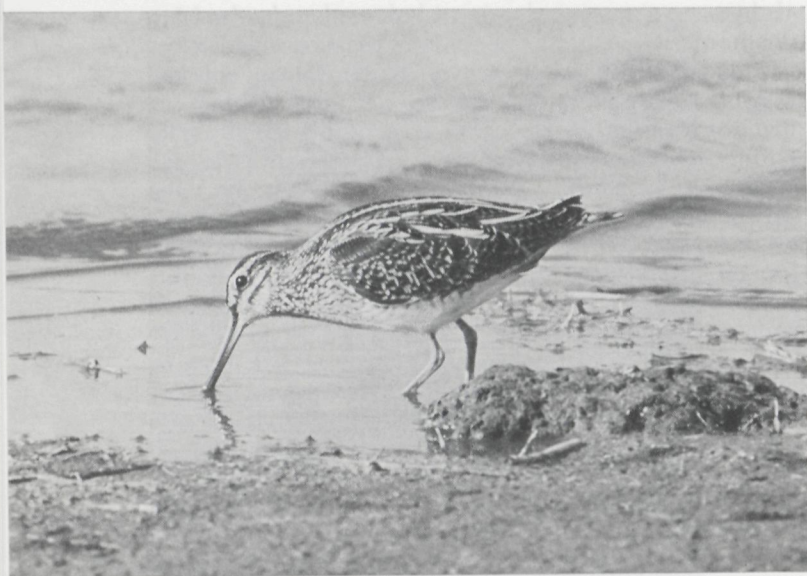
De eilandjes, aangelegd met de uitgetrokken plantendelen in de grote waterplas, werden reeds als broedplaats benut door de wilde eend (*Anas platyrhynchos*), de kuifeend (*Aythya fuligula*), het waterhoen (*Gallinula chloropus*) en de meerkoet (*Fulica atra*). Een bijna ondergelopen dam werd verder opgehoogd en bleek achteraf zeer in trek als rustplaats voor eenden en steltlopers.

Wegens de relatief hoge waterstand overwoekerden in totaal slechts enkele honderden vierkante meters tijdens de zomerperiode van 1978. In de hierdoor ontstane vegetatie vonden de wilde eend en de winterling (*Anas crecca*) een belangrijke rustplaats.

Na het verwijderen van allerlei plantenmateriaal, zoals waterpest (*Elodea canadensis*) en veenwortel (*Polygonum amphibium*) uit enkele oude dichtgroeide en ondergelopen poldergrachten, werden deze opnieuw zeer geschikt voor ondermeer enkele soorten futen. Het broedsucces hiervan was zeker mede te danken aan het uitzetten van enkele witvissoorten zoals voornachtigen en in mindere mate brasem (*Abramis brama*) tijdens de maand maart.

Ook vermelden we dat de vegetatie op bepaalde sterk vervuigde oevergedeelten met de zeis, gedeeltelijk ook mechanisch, werd gemaaid.

Als enige bedenking in verband met de talrijke beheerswerken stippen we aan dat slechts door enkele

Watersnip (*Gallinago gallinago*).

(Foto J. De Ridder)

bereidwilligen hulp werd aangeboden, dit na verschillende oproepen bij de natuurbeschermingsverenigingen, hetgeen wij erg betreuren. Wel konden wij opnieuw beroep doen op enkele groepen, ondermeer de studenten Biologie van het Rijksuniversitair Centrum Antwerpen en van de Universitaire Instelling Antwerpen. Ook werden wij bijgestaan door patiënten en verplegers van het Sint-Amadeus Instituut uit Mortsels en leden van de Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie en Natuur-2000. Niettemin werden ongeveer 600 harde werkuren door de deelnemers gepresteerd.

Tenslotte vermelden wij dat gestart werd met een project bij het Wereld Natuur Fonds-Pandaclub voor de verwerving van fondsen voor aankoop van materiaal, waaronder twee motorzeisen en een roeibootje op de verlanglijst voorkomen.

Ornithologisch verslag

In 1978 is een gedetailleerde documentatie aangelegd van alle ornithologische gegevens die vanaf 1967 in het gebied werden verzameld. De lijst van de broedvogels vermeldt 58 soorten, deze van de niet-broedvogels 186 soorten. De belangrijkste broedgegevens en waarnemingen uit 1978 worden hierna systematisch toegelicht.

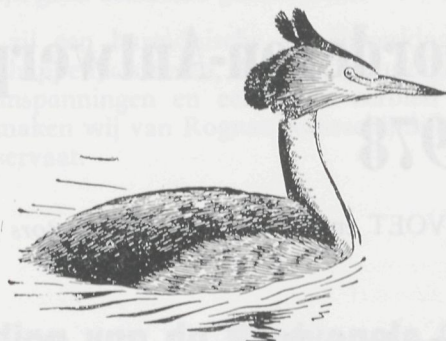
1. Futen

Mede door het uitzetten van vis en door de gunstige waterstand werden niet alleen succesvolle broedresultaten genoteerd, maar kon tevens een stijgend aantal waarnemingen worden verricht, gespreid over het gehele jaar.

Fuut (*Podiceps cristatus*): zes broedparen waarbij in totaal tien tot twaalf jongen grootkwamen. Voor

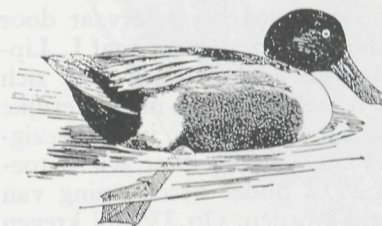
de eerste maal ook geregeld waargenomen tot einde december.

Geoorde fuut (*Podiceps nigricollis*): op 23 augustus werd een adult exemplaar met een bijna halfwas jong opgemerkt (laatste waarneming op 5 september). Het betreft het eerste broedgeval sedert de oprichting van het reservaat in 1972 van deze voor België uiterst zeldzame broedvogelsoort. Verder van 18 tot 26 december één exemplaar in winterkleed.

Dodaars (*Podiceps ruficollis*): in totaal zeven tot acht broedparen. Tenminste een 15-tal jongen groeiden op. De soort werd gezien tot ver in december.

2. Eenden

Als broedgebied voor eenden nam het reservaat nog in belang toe. Ook de aantallen in het winterseizoen vertoonden voor de meeste soorten een stijging.

Wilde eend (*Anas platyrhynchos*): hoge aantallen in het najaar; o.a. 24 september: 1.200 exemplaren.

Wintertaling (*Anas crecca*): vermoedelijk twee broedparen. Een hoog najaarsmaximum op 23 september: 750 exemplaren.

Zomertaling (*Anas querquedula*): twee geslaagde broedgevallen van deze soort die overal sterk in aantal achteruit gaat.

Krakeend (*Anas strepera*): een verdere spectaculaire uitbreiding. Er werden 29 broedgevallen vastgesteld. In totaal kwamen niet minder dan ongeveer 160 jongen groot. De hoge aantallen in het winterhalfjaar handhaafden zich: o.a. 15 januari, 307 exemplaren; 29 januari, 258 exemplaren; 5 februari, 175 exemplaren.

Pijlstaart (*Anas acuta*): twee geslaagde broedgevallen van deze voor ons land onregelmatige broedvogelsoort. Hoge aantallen: 4 februari, 345 exemplaren; 17 december, 220 exemplaren.

Slobeend (*Anas clypeata*): naar schatting 20 tot 25 broedparen. Hoge aantallen: 29 oktober, 345 exemplaren; 5 november, 402 exemplaren.

Krooneend (*Netta rufina*) : 22 april, 11 juni, 17 juni en 25 juli telkens één mannetje.

Kuifeend (*Aythya fuligula*) : er werden 83 wijfjes met jongen geteld. Hoge aantallen : 29 januari, 340 exemplaren; 25 november en 29 december telkens, 152 exemplaren.

Tafeleend (*Aythya ferina*) : 22 wijfjes met jongen werden waargenomen.

Brilduiker (*Bucephala clangula*) : in het voorjaar tot 8 exemplaren. Laatste datum : 4 mei, één juveniel exemplaar.

3. Dag- en nachtproofvogels

Een verheugende vaststelling was de opvallende vermeerdering van het aantal waarnemingen van prooivogels. Niet minder dan 12 soorten werden opgetekend, met als voornameste :

Rode wouw (*Milvus milvus*) : drie waarnemingen van telkens één exemplaar op 29 en 30 november en op 25 december.

Bruine kiekendief (*Circus aeruginosus*) : o.a. twee zeer late gegevens van telkens een wijfje op 3 en 9 december.

Grauwe kiekendief (*Circus pygargus*) : twee waarnemingen van deze voor het reservaat nieuwe soort : 1 mei, één mannetje; 18 juni, één overvliegend wijfje.

Visarend (*Pandion haliaetus*) : 15 mei, één overvliegend exemplaar.

Slechtvalk (*Falco peregrinus*) : 27 september, één juveniel exemplaar.

Velduil (*Asio flammeus*) : 4 maart, één exemplaar.

4. Steltlopers, meeuwen en sternen

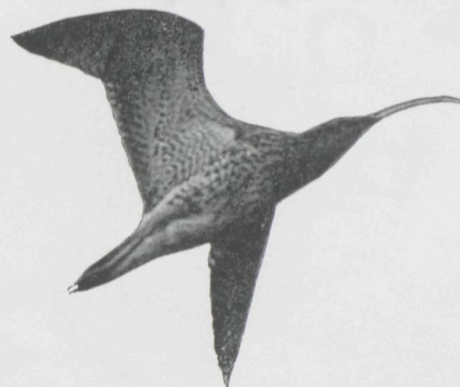
Waterral (*Rallus aquaticus*) : in het najaar 1978 voor het eerst een opvallende toename van het aantal waarnemingen. Vanaf 12 oktober tot 2 december regelmatig tot twee exemplaren.

Watersnip (*Gallinago gallinago*) : uitzonderlijk talrijk in het najaar. Op 29 oktober werden vanaf de rand van de plas tot 915 exemplaren geteld; 14 oktober : 480 exemplaren; 22 oktober : 560 exemplaren.

Houtsnip (*Scolopax rusticola*) : 26 november, één exemplaar.

Wulp (*Numenius arquata*) : waargenomen tijdens alle maanden van het jaar; regelmatig in het winterseizoen tot maximum 45 exemplaren op 24 maart.

Dwergmeeuw (*Larus minutus*) : tijdens de maand mei zeer regelmatig aanwezig; maximum 16 exemplaren op 15 mei.

Zwarte stern (*Chlidonias niger*) : permanent aanwezig van eind april tot half juni, tot maximum 39 exemplaren op 15 mei.

5. Zangvogels

Waterpieper (*Anthus s. spinoletta*) : 19 februari, 9 exemplaren; 4 november, 1 exemplaar.

Noordse gele kwikstaart (*Motacilla flava thunbergi*) : 11, 13 en 15 mei, telkens twee exemplaren.

Tapuit (*Oenanthe oenanthe*) : twee geslaagde broedgevallen. Op 15 mei werd een dood exemplaar van de groenlandse ondersoort (*Oenanthe oenanthe leucorrhoa*) gevonden.

Blauwborst (*Cyanosylvia svecica*) : minimum negen zangposten werden opgetekend; naar schatting tien tot twaalf broedparen. Opvallende toename.

Grote karekiet (*Acrocephalus arundinaceus*) : vanaf 10 mei werden drie zangposten vastgesteld. Er waren twee geslaagde broedgevallen. Nieuwe broedvogel voor het reservaat. De laatste waarnemingen op dit terrein dateerden van 1970.

Baardmannetje (*Panurus biarmicus*) : vier gegevens tussen 1 januari en 18 februari, één tot maximum vier exemplaren.